

УДК 371.134+ 373.2:613.954

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Корінна Г.О., к. пед. н.,
старший викладач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

У статті розкрито актуальна сьогодні проблема готовності майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку. Подається теоретичний аналіз досліджень науковців щодо формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку та питання готовності фахівців дошкільної освіти до означеної проблеми. На основі результатів наукових пошуків розкрито теоретичні аспекти готовності майбутніх вихователів і визначено сутність феномену «готовність майбутнього вихователя до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників».

Ключові слова: *вихователь, готовність, діти дошкільного віку, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальна компетентність дітей дошкільного віку.*

В статті раскрыта актуальная сегодня проблема готовности будущих воспитателей к формированию здоровьесберегающей компетентности детей дошкольного возраста. Подается теоретический анализ исследований ученых по формированию здоровьесберегающей компетентности детей дошкольного возраста и вопросов готовности специалистов дошкольного образования к обозначенной проблеме. На основе результатов научных изысканий раскрыты теоретические аспекты готовности будущих воспитателей и определена сущность феномена «готовность будущего воспитателя к формированию здоровьесберегающей компетентности дошкольников».

Ключевые слова: *воспитатель, готовность, дети дошкольного возраста, здоровьесберегающая компетентность, здоровьесберегающая компетентность детей дошкольного возраста.*

Korinna H.O. FUTURE PRESCHOOL TEACHER READINECE FOR PRESCHOOL CHILDREN HEALTHKEEPING COMPETENCE FORMATION

The article reveals the current problem of the readiness of future preschool teachers to preschool children health-keeping competence formation. The theoretical analysis of researches of scientists concerning to preschool children health-keeping competence formation and the issue of readiness of specialists of pre-school education for a certain problem is presented. Based on the results of scientific researches, the theoretical aspects of the readiness of future preschool teachers are revealed and the essence of the phenomenon "readiness of the future preschool teacher to preschool children health-keeping competence formation" is determined.

Key words: *preschool teacher, readiness, children of preschool age, health-keeping competence, preschool children health-keeping competence.*

Постановка проблеми. Якість і ефективність професійної діяльності вихователя залежить від багатьох чинників, одним із яких є професійна готовність педагога, яка є первинною й обов'язковою передумовою успішного виконання ним педагогічної діяльності. Проблема готовності студентів у контексті сучасного професійного становлення особистості – одне з найважливіших питань професійної підготовки фахівців дошкільної освіти. Така готовність педагогів дозволить створювати в закладах дошкільної освіти сприятливі умови для виховання дошкільників, орієнтовані на різнобічний і гармонійний їхній розвиток, збереження, зміцнення і відновлення їхнього здоров'я, формування у них здоров'язбережувальної компетентності.

Ключовою фігурою виховання та навчання дітей дошкільного віку, безперечно, є вихователь, чий рівень професійної та особистісної підготовки має забезпечувати ефективність освітніх трансформацій. Постає потреба у підготовці фахівців нового рівня, які б відповідали сучасним вимогам суспільства, були спроможними швидко адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, володіли уміннями впродовж всього життя самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід.

Тому постає гостра потреба професійної готовності майбутнього вихователя до формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку, на що ми і звернемо нашу увагу. Успішність здійснен-

ня такої готовності залежить від оптимальності визначення системи поглядів на процес підготовки, на основі врахування змін стратегічних цілей професійної підготовки та закономірностей побудови навчального процесу. Першочерговим завданням виступають суттєві зміни у методології, технологіях, змісті підготовки педагогічних кадрів, приведення їх у відповідність із освітніми реаліями сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у підготовці майбутніх педагогів відбувається перехід до особистісно-діяльнісного підходу, за яким головною метою освіти є розвиток особистості сучасного фахівця, формування в нього здатності до активної діяльності, творчої професійної праці (А. Бойко, І. Бех, О. Вербицький, В. Загвязинський, А. Коржуєв, В. Кремень, З. Курлянд, А. Новиков, Н. Платонова, В. Попков, О. Савченко, С. Сисова, О. Сухомлинська, Г. Троцько та ін.).

Науковці акцентують увагу на питаннях підготовки педагогічних кадрів, у т. ч. і педагогів дошкільного фаху, розглядають проблему удосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах неперервної освіти, різних аспектів фахового становлення майбутнього вихователя (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голота, Г. Грама, Л. Іщенко, Т. Жаровцева, Л. Завгородня, А. Залізник, Л. Зданевич, Н. Денисенко, Є. Карпова, І. Княжева, О. Кучерявий, І. Луценко, Н. Лисенко, І. Мардарова, М. Машовець, В. Нестеренко, Г. Підкурманна, Т. Поніманська, Н. Рогальська, І. Рогальська-Яблонська та ін.).

У підходах до визначення здоров'язбережувальної компетентності сьогодні вирізняють три основні напрями: філософський, що визначає здоров'язбережувальну компетентність як інтегральний показник культури та соціальної політики суспільства (В. Гусєв, М. Руткевич, Л. Філіппов); медико-біологічний, який розглядає його як гігієнічну поведінку, що базується на науково обґрунтованих санітарно-гігієнічних нормах (О. Балакірева, О. Вакуленко, О. Яременко та ін.); психолого-педагогічний, що стверджує роль мотиваційно-цілеспрямованого ставлення, свідомості, поведінки, ціннісно-орієнтованої діяльності особистості (Н. Гармаш, Н. Городнова, С. Коршок) [12].

Аналіз наукової та методичної літератури з досліджуваної проблеми свідчить, що аспект здоров'язбереження дітей є предметом пильної уваги українських вчених. Зокрема, основні питання педагогічних впливів на поліпшення здоров'я дошкільників розкриваються за такими напрямками:

проблеми формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей дошкільного віку (Т. Андрющенко, О. Богініч); організаційно-методичні чинники валеологічної освіти дошкільників (Н. Левінець, В. Мартинюк, Ж. Петрова, Л. Сварковська); еколого-гігієнічні аспекти збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку (О. Бердник, В. Зайковська, О. Попов, Л. Серих); питання впливу рухової активності на здоров'я дошкільників (М. Гуменюк, Н. Денисенко, О. Дубогай, Л. Калуська); аспект розвитку здорової дитини в умовах сім'ї (Г. Беленька, Л. Лохвицька, М. Машовець, О. Павлушкіна); специфіка реалізації принципу наступності у вихованні здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку (Т. Бабюк, С. Бабюк, С. Кондратюк) [3, с. 79].

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз проблеми готовності майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку.

Для досягнення мети дослідження було сформульовано такі завдання: з'ясувати особливості готовності майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку та визначити сутність феномену «готовність майбутнього вихователя до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників».

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети використані теоретичні методи дослідження, а саме аналіз, порівняння й узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку та формування їхньої здоров'язбережувальної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усвідомлення на державному рівні значущості проблеми збереження здоров'я підростаючого покоління спонукає до пошуку шляхів формування у дітей розуміння цінності здоров'я та здорового способу життя. Наразі під час побудови освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах пріоритетною має стати діяльність педагогів із формування у дітей життєвих навичок, що сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю. Водночас здоров'я дітей залежить не тільки від організованих зусиль дорослих, але й більшою мірою – від компетентнісного ставлення кожної дитини до власного здоров'я [1].

Враховуючи специфіку питання формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку, слід звернутися до трактування цього феномену.

Здоров'язбережувальна компетентність є ключовою з огляду на здоров'я як загальнолюдську цінність, життєвий ресурс. Здоров'я людини як складова частина людського розвитку набуває настільки глобального значення, що може розглядатися як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична категорії, як об'єкт споживання, як додатковий капітал, як індивідуальна і суспільна цінності, динамічне явище системного характеру, що постійно взаємодіє з навколишнім середовищем [11, с. 142].

Здоров'язбережувальна компетентність формується на міжпредметному рівні за допомогою предметних компетенцій з урахуванням специфіки предметів і пізнавальних можливостей педагогів. Проблематика здоров'язбережувальної компетентності – предмет різнобічних досліджень. В основі цієї компетентності є різні типи здоров'я людини, які базуються на різних за своїм рівнем і спрямуванням методологічних засадах. Це – філософські, психосоматичні, антропологічні, соціокультурні, дуалістичні та інші моделі здоров'я [12].

У цьому аспекті важливим є розуміння «здоров'язбережувальної компетентності» Н.С. Лопаєвою. Дослідниця зазначала, що здоров'язбережувальна компетентність – це «здатність особистості володіти засобами самостійного методично правильного використання методів фізичного виховання і зміцнення здоров'я, готовності до досягнення належного рівня фізичної підготовленості для забезпечення повноцінної соціальної і професійної діяльності» [8].

У свою чергу, провівши методологічний аналіз категорії «здоров'я» за різними підходами та критеріями, Т.Є. Бойченко визначила основні ознаки здоров'язбережувальної компетентності:

- поліфункціональність: ця компетентність дозволяє вирішувати проблеми здоров'язбереження людини, групи людей, спільноти та суспільства у просторі всіх чотирьох складових частин здоров'я – фізичної, соціальної, психічної та духовної;

- надпредметність і міждисциплінарність: інформація про формування, збереження, зміцнення, використання, відновлення та передачу здоров'я має місце в усіх ланках неперервної валеологічної освіти (дошкільна, шкільна ланка, додипломна, післядипломна, освіта дорослих);

- багатомірність: зумовлена сутністю здоров'я людини як багатомірного і цілісного феномену;

- забезпечення широкої сфери розвитку особистості: вивчення шляхів і засобів ФЗ-

ЗВВП здоров'я, особливо її духовної складової частини, має особистісне спрямування [2, с. 7].

Формування здоров'язбережувальної компетентності починається з моменту народження людини та триває все життя. Під цим поняттям слід розуміти характеристики та властивості дитини, спрямовані на збереження власного фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я та свого оточення. Основним критерієм здоров'язбережувальної компетентності є стан оптимальної відповідності, гармонії між біологічним, психологічним і соціальним у житті і діяльності людини [4, с. 7].

Вивчаючи питання здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку, Т. Шаповалова потрактувала її як «інтегративну якість особистості дитини, яка складається із сукупності знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; мотивацій, що мають екологозбережувальну спрямованість стосовно себе й навколишнього середовища, спонукають до дотримання здорового способу життя, потреби в засвоєнні способів збереження власного здоров'я, зорієнтованих на самопізнання, самовиховання та самореалізацію» [13, с. 332–337].

Узагальнивши підходи різних вітчизняних і зарубіжних авторів до визначення здоров'язбережувальної компетентності і спираючись на педагогічні, психологічні, філософські обґрунтування понять «здоров'я», «здоров'язбереження», «здоровий спосіб життя», сформульовані як класиками, так і сучасними науковцями, Т.К. Андрющенко охарактеризувала «здоров'язбережувальну компетентність дітей дошкільного віку» як суб'єктивну категорію, що передбачає свідоме прагнення дитини до здорового життя, наявність сукупності знань про здоров'я та чинники його збереження, сформованість здоров'язбережувальних життєвих навичок і здатність до їх адекватного використання у відповідних життєвих ситуаціях [1, с. 77].

На думку дослідниці, діяльність із формування здоров'язбережувальної компетентності передбачає поглиблену роботу з дітьми в дошкільний період їхнього життя на основі набуття ними здоров'язбережувальної компетенції, заявленої в Базовому компоненті дошкільної освіти; формування у дітей позитивної мотивації до збереження здоров'я; системи знань про здоров'я та чинники його збереження; життєвих навичок, що сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я. Робота має відбуватися з урахуванням вікових і психологічних особливостей,

а також життєвого досвіду дітей [1, с. 77].

Оскільки готовність є результатом професійної підготовки майбутніх вихователів, зокрема і до формування здоров'язбержувальної компетентності дітей дошкільного віку, слід охарактеризувати сутність цього поняття, а тому вважаємо за необхідне звернутися до лексикографічних джерел і подати зміст авторських визначень цього феномену.

У психологічному словнику-довіднику «готовність» потрактовано як потребу у праці, що конкретизується у здатності до певної професійної діяльності як результату професійного навчання і виховання та є підсумком не тільки професійного розвитку, але й соціальної зрілості особистості [9, с. 43].

Проявами готовності до педагогічної діяльності, за А.Ф. Ліненко, є: позитивне ставлення до праці педагога; певний рівень оволодіння педагогічними знаннями, вміннями та навичками; самостійність у розв'язанні професійних завдань; розвиток педагогічних здібностей; наявність професійно-педагогічної спрямованості особистості; моральні риси особистості [6, с. 128].

На переконання Г.В. Троцько, готовність майбутніх педагогів – це «цілісне, складне, особистісне утворення, що забезпечує високий рівень педагогічної діяльності й охоплює професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, уміння долати труднощі, оцінювати наслідки своєї праці, професійно самовдосконалюватися [10, с. 15].

Готовність, на думку С.А. Литвиненко, відзначається стійкою професійно-педагогічною мотивацією, спрямованістю на особистісно зорієнтовану взаємодію з дітьми, усвідомленням суспільного й особистісного значення соціально-педагогічної діяльності, глибокими теоретичними і прикладними знаннями змістової і процесуальної сутності соціально-педагогічної діяльності та сформованими педагогічними вміннями, високим творчим потенціалом і здатністю до саморозвитку. Готовність майбутніх фахівців до педагогічної діяльності автор трактує як «результат професійно-педагогічної підготовки, інтегральне, багаторівневе, динамічне особистісне утворення, структура якого обіймає мотиваційний, змістовий, діяльнісний, креативний компоненти». Означені компоненти постають як взаємозв'язані і взаємозумовлені складові частини готовності майбутніх фахівців до реалізації функцій і завдань педагогічної діяльності [7, с. 16].

Готовність майбутнього педагога до роботи Т.Г. Гуцан визначає як процес вироблен-

ня майбутнім педагогом моделі майбутньої професійної діяльності залежно від отриманих у ході професійної підготовки знань, умінь, навичок і сформованого рівня компетентності. Головними науковими підходами до окреслення категорії готовності є психологічний, професійно-педагогічний [5].

Відповідно до досліджуваної проблематики, яка стосується підготовки майбутніх вихователів до формування здоров'язбержувальної компетентності дітей дошкільного віку, готовність майбутніх вихователів до формування здоров'язбержувальної компетентності дошкільників розуміємо як результат професійної підготовки у вищій школі, інтегральну професійну й особистісну характеристику майбутнього вихователя, яка дозволяє забезпечити формування здоров'язбержувальної компетентності дітей дошкільного віку, основою якої є життєві навички, що сприяють фізичному, психічному, соціальному та духовному здоров'ю.

Узагальнюючи результати дослідження, ми вважаємо доцільним зазначити, що готовність студентів базується на основі формування у них світоглядних позицій, переконань, професійних якостей і творчих здібностей на практичній підготовці для закріплення теоретичних знань, умінь і навичок. У зв'язку з цим постає необхідність удосконалення та збагачення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти, враховуючи нові реалії сьогодення, запровадження обов'язкової дошкільної освіти та варіативність освітньо-виховних програм, а також урахування процесу вивчення особистості дитини, її розвитку, створення спеціальних умов для формування свідомого прагнення дитини до здорового способу життя, наявність сукупності знань про здоров'я та чинники його збереження, сформованість здоров'язбержувальних життєвих навичок.

Висновки з проведеного дослідження. Беручи до уваги специфіку готовності студентів до формування здоров'язбержувальної компетентності дітей дошкільного віку, слід наголосити, що майбутній вихователь має володіти ґрунтовними теоретичними знаннями, вміннями та навичками, до характеристики яких можна віднести психологічні якості, педагогічні здібності та ряд особистісних якостей, зокрема гнучкість, емоційність, самоконтроль, самовдосконалення, творчість, креативність тощо. Крім цього, вихователь має враховувати у своїй роботі вікові особливості дітей дошкільного віку, досконало знати соціальну ситуацію розвитку дітей, вільно володіти знаннями та керуватися ними в роботі, враховуючи особливості процесів соціалізації, відпо-

відально ставитися до власного здоров'я, уміння дотримуватися правил здорового способу життя, що сприятиме формуванню здоров'язберезувальної компетентності самих дошкільників.

Стаття не вичерпує розв'язання всіх аспектів порушеної проблеми готовності майбутніх вихователів до формування здоров'язберезувальної компетентності дітей дошкільного віку. Подальшої розробки потребує питання розкриття й обґрунтування змісту, форм і методів формування здоров'язберезувальної компетентності дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти, що і становить перспективу подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко Т.К. Здоров'язберезувальна компетентність дошкільників: сутність, методика формування: монографія. Умань: АЛМІ, 2018. 197 с.
2. Бойченко Т.Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України. Основи здоров'я і фізична культура. 2008. № 11–12. С. 6–7.
3. Бутенко В. Педагогічний потенціал ігрової діяльності як засобу формування здоров'язберезувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Вип. 52. 2015. С. 78–85.
4. Виговська О. Формування ставлення до здоров'я, здоров'язберігаючих компетенцій дошкільників. Формування здоров'язберігаючих компетенцій дітей та молоді: проблеми, розвиток, супровід: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2017. Вип. III. С. 7–9.
5. Гуцан Т.Г. Науково-теоретичний аналіз готовності майбутнього вчителя економіки до профільного навчання старшокласників. URL: <http://intkonf.org/gutsan-tg-naukovo-teoretichniy-analiz-gotovnostimaybutnogo-vchitelya-ekonomiki-doprofilnogo-navchannystarshoklasnikiv/>.
6. Линенко А.Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности: дис. ... док. пед. наук: 13.00.01, 13.00.04. К., 1996. 378 с.
7. Литвиненко С.А. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.04. К., 2005. 40 с.
8. Лопаева Н.С. Воспитательная среда вуза в формировании здоровьесберегающих компетенций. Вестник ЧГПУ. 2010. № 10. URL: <http://www.cspu.ru/uchenomu/vestnik.html>.
9. Психологічний словник-довідник: навч. посіб. / упор. Ю.О. Приходько, В.І. Юрченко. К.: Каравела, 2012. 328 с.
10. Троцько Г.В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. ... док. пед. наук: 13.00.04. К., 1997. 54 с.
11. Успенська В.М. Здоров'язберезувальна компетентність учителя з основ здоров'я та шляхи її розвитку. Вісник післядипломної освіти. 2010. Вип. 2. С. 140–149. URL: file:///C:/Users/HomePC/Downloads/Vpo_2010_2_19.pdf.
12. Халло О.Є. Формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх педагогів. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.45. С. 168–170.
13. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.